

א. מבוא

כדי ליצור ק"ו ממנף שאין לומר עליו 'דיו' עשו התנאים שימוש במתודולוגיית הק"ו המורכב הבאה לידי ביטוי בכל הק"ו המורכבים שבספרות חז"ל. 'תורת תנאים' זו אינה כוללת הגדרות והגדרות אבסטרקטיות בפרט. על חלקיה אנו עומדים רק מתוך דיון וניתוח בצורת היישום שלה בסוגיות ק"ו תנאיות. בסוגיות שנדונו בעבודה זו עשו התנאים יוצרי הק"ו הממנף מאמצים שונים כדי לגבור על 'דיו'. במאמצים אלו התבססו התנאים על 'המנגנון' של הק"ו המורכב, ובתוך כך הם גם יצרו טכניקות מדרשיות ייחודיות כדי להשיג את מטרתם. בקריאה ראשונה ובלתי מעמיקה של השו"ט בסוגיות התנאיות קשה לעמוד על פרטי 'השונויות' בין העמדות של יוצר הק"ו הממנף לבין יוצרי ה'דיו'.

כדי להוכיח את סעיפי התיזה היה צורך ליצור תמונה מפורטת יותר של הדיון התנאי בהתבסס על : (1) : 'מנגנון לוגי' מקובל של הק"ו המורכב. (2) : גיבוש והגדרה של מונחים ותובנות בשפה המודרנית שיש בכוחם כדי לתאר את ההתפתחות בק"ו המורכב ביחס לעממי. (3) : תיאור הטכניקות המדרשיות הייחודיות שהתנאים עשו בהם שימוש כדי לגבור על 'דיו' בהתבסס על המונחים והתובנות בסעיף (2) לעיל. בכל אלו יש מעין יצירת 'שפה'. 'שפה' זו מהווה בעצמה תוצר מחקרי שמאפשר לדון בסוגיות ק"ו בראייה על-סוגייתית במונחים זהים ו'תובנות' שמאפשרות השוואה מחקרית בין המקורות השונים. פירוש הסוגיות והבנתן בשפה עכשווית ואחידה הוא תנאי הכרחי בעבודה מסוג זה כדי להוכיח את סעיפי התיזה. קשה להוכיח לדוגמא כי היתה התמודדות של התנאים מול הכלל 'דיו' בטכניקות מדרשיות מפותחות, מבלי להצביע, לאפיין ולהגדיר את הרכיבים שמאפשרים הגדרה של טכניקה מדרשית מפותחת. 'שפה' זו אכן הוכיחה את יכולתה לתאר בצורה תמציתית, ברורה ומוגדרת: טכניקות, מגמות התפתחות בק"ו המורכב, שונות בין עמדות, וכו'. ביטוי מובהק של 'שפה' זו הוא היכולת לתאר בפרק זה את התוצרים המחקריים של העבודה באופן תמציתי.

דוגמה מבהירה לתוצר מחקרי שהתאפשר עקב 'שפה' זו הינה היכולת להצביע על הניסיון של רבי מאיר בסוגיית זבחים כניסיון מוצלח (חלקית) של מנסחי הק"ו המורכב לגבור על 'דיו'. רבי מאיר הצליח ליצור 'מינוף' שלא נאמר עליו 'דיו' באמצעות 'קביעה נורמטיבית' שמתארת 'תהליך'. הצגתה של עובדה זו כתוצר מחקרי התאפשרה עקב השימוש במונחים: 'קביעה נורמטיבית' שמתארת 'תהליך'. הגדרת המלמד כמלמד 'תהליכי' הסבירה מדוע לא נאמר 'דיו' על ק"ו זה.

להלן אני מבקש להציג את תוצרי המחקר בשלב ב: עיבוד כל התוצאות. תחילה אציג בצורה תמציתית את רכיבי הק"ו המורכב שהיו שותפים ביצירת הק"ו הממנף. הרכיבים הללו יוצגו בסעיף זה כ'**תוצר**' ולא כ'**הגדרה מוצעת**', תוך הצבעה על הסוגיות שבהם נעשה שימוש. לרכיבים אלו אופי מתודולוגי של מונח ו/או תובנה. אלו הם אבני היסוד שבעזרתם אנסח באופן תמציתי את תוצרי המחקר על פי סעיפי התיזה. '**הטכניקה המדרשית**' שבה נעשה שימוש בכל סוגיה הינה תיאור כולל של **כל הרכיבים המשולבים** בכל ניסיון תנאי ליצירת ק"ו ממנף.

ב. רכיבי הק"ו המורכב

'סדר ראשון/שני'

בניסוחי הק"ו מ'סדר שני' איננו מוצאים 'קביעה נורמטיבית' מפורשת. במקום זאת, ביטויים לוגיים, כגון: הקל/החמיר, היוצרים שני סוגי הלכות בלבד במקום שלושה שהיו נוצרים לו נכתבה ה'קביעה הנורמטיבית' במפורש (כדוגמת ק"ו א בסוגיית ב"ק). זוהי כפי שראינו הטכניקה העיקרית של התנאים שנועדה ליצור ק"ו משהו, על אף קיומם של שלוש 'קביעות נורמטיביות' שונות. טכניקה זו נוסתה לראשונה בסוגיית נידה, ברם, ה'דיו' חשף את 'המינוף' בניסוח המוסווה של הק"ו. כל הק"ו התנאיים הנדונים בסוגיות ק"ו ו'דיו' הינם 'ממנפים' מוסווים 'מסדר שני' למעט ק"ו א בב"ק, וכן ק"ו א בסוגיית זבחים. ק"ו אלו הינם 'מסדר ראשון', וברור שמן ההיבט המתודולוגי הם קודמים לק"ו 'מסדר שני'.

המעבר המתודולוגי בניסוח 'מסדר ראשון' ל'סדר שני' מודגם היטב במשנת ב"ק במעבר מק"ו א לק"ו ב. 'הנועזות' המתודולוגית להציג ק"ו 'מסדר ראשון', כק"ו ממנף שאין לומר עליו 'דיו' גדולה מזו של הצגת הק"ו כק"ו 'מסדר שני'. ברם, כפי שהוכחתי, יוצר הק"ו (רבי טרפון בב"ק), יצר ק"ו 'מסדר ראשון' שאין לומר עליו 'דיו' (לפי תפיסתו המתודולוגית), בהסתמך על טכניקה מדרשית אחרת ולא על הרעיון של ק"ו 'מסדר שני'. בשל כך יש לק"ו א בסוגיית ב"ק ערך של התקדמות ביחס לק"ו בנידה על אף היותו 'מסדר ראשון'. הטכניקה להציג במקום הלכות מפורשות בשדה 'הקביעה הנורמטיבית' ביטויים בעלי אופי לוגי, הינה טכניקה מדרשית חשובה, שנוצלה על ידי התנאים כדי להתגבר על ה'דיו' בניסוחי לשון מוקפדים.

דו-מימדיות בהנחות הק"ו

ההכללה שגורם A חמור תמיד מגורם B, הנלמדת מהנחות (1) ו-(2), יכולה להיות מוסקת כאמירה מפורשת של יוצר הק"ו (כמו בק"ו שבמשנת נידה), אולם, היא מוסקת לרוב מן התוכן המפורט של שתי ההנחות הראשונות. כאשר יש בכל הנחה **שני מימדים** שיש להם פוטנציאל של השפעה על 'הקביעה הנורמטיבית' (ובכך על 'יחס הלוגי' בין שתי ההנחות), אזי להיסק זה יש תוספת תוקף, לדוגמה:

$$+ B A (1)$$

$$- C A (2)$$

(מקרא: A = קרן, B = רשות הניזק, C = רשות הרבים, + חייב, - פטור).

מתוך דוגמה זו, אנו מסיקים שהחומרא ב-(1) נובעת אך ורק מ-B (=רשות הניזק) ולא מ-A (קרן), שהרי גם ב-(2) יש A (קרן) ושם הדין הוא פטור. באופן מתמטי, הגורם A 'מצטמצם' כביכול בין שתי ההנחות, כך שההבדל ב'קביעה הנורמטיבית' מיוחס כולו רק 'ליחס הלוגי' שבין 'רשות הרבים' ל'רשות היחיד'. רוב הק"ו המורכבים המצוטטים בעבודה זו הינם דו-מימדיים.

הדו-מימדיות מוסיפה תוקף להכללה כנ"ל, והיא מהווה את הנימוק הלוגי/לשוני של ההכללה. בלשון אחרת, תובנת ההכללה משתי הנחות/דינים, שהיא עיקר החידוש של חז"ל במקום א שבק"ו המורכב, מתבססת באופן טכני על הדו-מימדיות שבהנחות. שני המימדים בעלי פוטנציאל ההשפעה על 'הקביעה הנורמטיבית' נקבעים על ידי יוצר הק"ו, ולרוב, מקורם הוא 'מקראי'. ההגדרה לימקור מקראי התרחבה והכילה גם אפשרויות למימד **שנדרש מן התורה**,

כגון: המימד של נכסי אב/נכסי אם שבסוגיית בבא-בתרא. היצירה המכוונת של המימד השני בהנחות, כאשר הוא אינו כתוב במפורש במקרא מעידה על היתרון בדו-מימדיות, שמוסיפה תוקף להכללה.

'קביעה נורמטיבית'

'הקביעה' בקצור, הינה הוראת ההתנהלות הנורמטיבית שנמצאת בכל אחת מן ההנחות של הק"ו המורכב. מצאנו שלש 'סוגי' קביעות: קביעה **מפורשת** (ק"ו א בב"ק), קביעה שעושה שמוש **במונח לוגי** כגון: הקל/החמיר, וקביעה שעושה שמוש במונח המתאר **תהליך** (סוגיית זבחים). ההשוואה בין ההנחות ליצירת 'הכללה' מתבצעת על יסוד רכיב 'הקביעה'. כאשר יש בק"ו מורכב שלש 'קביעות' שונות, הק"ו **בהכרח** יהיה ממנף ובשל כך עשו התנאים מאמצים ליצור שתי 'קביעות' במקום שלש בעזרת טכניקות ניסוחיות. ה'קביעה' המורכבת שיש בה שני 'מימדים' עמדה ב'עין הסערה' בסוגיית נידה. כל מאמצי חכמים ליצור ניסוח שיכלול את המורכבות מצד אחד, ויצור שתי 'קביעות' בלבד, נכשלו. ההבחנה העדינה בתיאור המחלוקת במקורות השונים של סוגיית נידה נמצאת ברכיב 'הקביעה המורכבת'.

רבי טרפון יצר ק"ו ממנף באופן מפורש (ק"ו א בב"ק) שבו '**הקביעה**' עצמה לא היתה נתונה במחלוקת מצד אחד, אבל בהנחות היו שלש **קביעות** שונות מן הצד השני. רבי מאיר בסוגיית זבחים יצר קביעה המתארת תהליך: 'מטהרת טריפתה מטומאתה'. החידוש של רבי מאיר בסוג קביעה זה אינו בניסוח גרידה. הקונקרטיזציה לתיאור 'התהליך' בתוך אותו ק"ו שונה: 'טיהור הטריפה' בשחיטת בהמה משמעותו שהבהמה אינה מטמאת במגע ובמשא. 'טיהור הטריפה' בשחיטת עוף משמעותו שהעוף אינו מטמא **גם** בבית הבליעה. בניסוח של הק"ו בזבחים שתי 'קביעות' בלבד, אולם ה'קביעה' שמתארת תהליך מסתירה מינוף כך שלמעשה לפנינו שלש 'קביעות' המעידות בהכרח על מינוף. אף על פי כן לא נאמר 'דיו' על ק"ו זה.

סוגי 'הכללות'

ה'הכללה' הינה ההיסק היוצא משתי ההנחות הראשונות (=מקום א). עיקר ה'חידוש' בק"ו המורכב לעומת העממי הוא 'ההכללה' הנוצרת מהשוואת דינים/הלכות לעומת ההכללה האפריורית שבק"ו העממי. זוהי גם החוליה החלשה של הק"ו המורכב. סוגיית נידה הינה עדות למאמצים שעשו חכמים כדי ליצור סוגי הכללות שונות המחייבים 'קביעה נורמטיבית מורכבת'. מנגנון הק"ו המורכב השתכלל עוד ועוד כיוצא מן ההצעות להכללות חדשות של חכמים, כאלטרנטיבות ניסוחיות לפירכותיו של רבי אליעזר.

'יחסיות לוגית'

בק"ו המורכב הרגיל, היחס הלוגי בין (1) ל-(2) בשדה 'הקביעה הנורמטיבית', קובע את 'ההכללה'. במודל 'היחסיות הלוגית' אין 'קביעה נורמטיבית' מפורשת והיא למעשה מרומזת בתוך המלים הקל/החמיר. מודל זה, אפשר שהוא קדם למודל הרגיל בק"ו המורכב, ואפשר שהוא נגזר ממנו. היחסיות הלוגית מעידה על המטרה המתודולוגית של יוצרה: יצירת ק"ו איכותי הבודק מגמות לוגיות, ומטרת ניסוחו קרובה להיות 'ניצוחית'.

בכל ניסוחי הק"ו בסוגיית נידה לדוגמה, קיימת 'יחסיות לוגית' בין רכיבי הקל וחומר. בולט הדבר בניסוח המשנה: "מה אם במקום שהחמיר בדם השופי הקל בדם הקושי, מקום שהקל בדם השופי אינו דין שנקל בדם הקושי". הניסוח של ק"ו זה הוא הסימבולי ביותר בספרות חז"ל. בהצבת אותיות יתקבל הק"ו בניסוח הבא: 'מה אם במקום שהחמיר ב-A הקל ב-B, מקום שהקל ב-A אינו דין שנקל ב-B! מצב דומה אנו מוצאים בק"ו ב שבסוגיית ב"ק, אלא ששם ההנחות דו-מימדיות, בדומה לניסוחים שבספרא ובברייתא שבסוגיית נידה.

'היפוכיות'

זוהי טכניקה מדרשית ניסוחית שנועדה במספר המועט של היקרויותיה למנוע פירכת 'דיו'. בשתי הסוגיות הראשונות נידה וב"ק, מאפיינים דומים לטכניקת 'ההיפוכיות' אם כי לא זהים. 'ההיפוכיות' בשתי סוגיות אלה נוצרה על ידי יוצרי הק"ו **כתגובה** ל'דיו'.

החלפת המיקום של הנחות (2) ו-(3) (=היפוכיות) אינה סמנטית. טכניקת 'ההיפוכיות' יוצרת תגובת שרשרת הנובעת מן המתודולוגיה של הק"ו, כדלקמן: תחילה נוצרת הכללה חדשה בין (1) ל-(2) משום ש-(2) לאחר ההיפוך הוא (3) לפני ההיפוך. 'ההכללה' הנוצרת חדשה לחלוטין ביחס ל'הכללה' שלפני ההיפוך, משום שהמימד 'המצטמצם' כעת הוא המימד השני בהנחה. בסוגיית נידה, 'ההיפוכיות' יצרה 'הכללה' חדשה שחייבה 'קביעה נורמטיבית' מורכבת, מה שהיה הכרחי על פי דעת חכמים. בסוגיית ב"ק, שדה 'הקביעה הנורמטיבית' אינו שנוי במחלוקת כמו בסוגיית נידה. שם, עשה רבי טרפון שימוש ב'היפוכיות' כדי ליצור ק"ו משה שאין לומר עליו 'דיו', בהנחה ש'הנדון' בדין הוא (3).

מלבד שני מקורות אלו, לא מצאנו שימוש תנאי בטכניקה זו בדורות מאוחרים יותר לרבי אליעזר ולרבי טרפון. ניצחון ה'דיו' המוחלט בשני מקורות אלו הוא הסיבה להפסקת השימוש בטכניקה זו. עובדה זו כשלעצמה יכולה להוות הוכחה, שעקב ה'דיו' וצורת יישומו 'התוקפנית', לא הסתמכו יותר על טכניקת 'ההיפוכיות', על אף שהניסיונות ליצירת ק"ו 'ממנף' לא פסקו.

'סף של שוויון'

הק"ו בב"ק בעל אופי 'כמותי' בניגוד לזה שבמשנת נדה. נתון זה העלה לדיון שאלה שלא נדונה במפורש אצל הפרשנים, מהו היחס של הצדדים בשו"ט ל'סף של שוויון'? נניח שנתון כי א' **גדול** מ-ב', אם אנו מוצאים שא' **שווה** ל-ב', האם זה מהווה פירכה של ההנחה? מסוגיית ב"ק למדנו כי חכמים אינם רואים ב'סף של שוויון' פירכה הסותרת את ההנחה וכאילו שההנחה בנתון הינה שא' **גדול או שווה** ל-ב'. אם לא נניח כך, כיצד אמרו חכמים 'דיו'? מן השו"ט המפורש ומן 'הפרוט התוכני' ל'דיו' נראה שחכמים טוענים כי קרן בחצר הניזק ישלם **חצי נזק** כמו קרן ברשות הרבים.

גם חכמים אינם רואים בתוצאה זו שהיא 'סף של שוויון' סתירה להכללה מ-(1) ומ-(2), שלפיה 'רשות הניזק' **חמורה** מ'רשות הרבים'. חכמים כעולה מן הדיון בסוגיא, יכולים ללמוד את ההלכה גם מק"ו בצרוף 'דיו', כלומר: הם מקבלים את 'סף השוויון' כאי פירכת הק"ו. הבחנה עדינה זו ל'קביעה נורמטיבית' בעלת אופי 'כמותי' הינה **התפתחות** במישור הלוגי, שאינה יכולה להילמד מסוגיית נידה בשל ניסוחה הלא כמותי. אפשר שתובנה זו כבר היתה ידועה ומקובלת 'מקדמא דנא' **בתורת הק"ו התנאית** הנעלמת מאתנו. ברם, אנו נחשפים אליה רק עקב משנת ב"ק בעלת האופי הכמותי.

אינדיקציה למינוף

ההנחה בעבודה זו הינה שיתובנת דיו קדומה' לא איפשרה את מינוף הק"ו בשל בעיית האינדיקציה למינוף. בשל הנחה זו פירשתי לדוגמה כי רבי טרפון יצר את ק"ו א בסוגיית ב"ק משום שסבר כי יש בידו אינדיקציה למינוף. האינדיקציה למינוף אינה נגזרת מן ההיסק של הק"ו אלא חיזונית לו. האינדיקציה יכולה להיות פרשנית (כגון: בסוגיית ב"ק), והיא יכולה לנבוע מן המתודולוגיה של כלל תנאי אחר (כגון: בסוגיית זבחים, 'למד מן הלמד'), והיא יכולה להיות מקראית כמו בסוגיות הק"ו הממנפים. ניסיון המינוף המפורש בק"ו א בב"ק מייצג את הגישה שלפיה המינוף בק"ו המורכב אינו אפשרי אך ורק בשל מגבלה טכנית (=אינדיקציה למינוף) וכשזו תוסר אין מניעה ליצור ק"ו ממנף. בשל אופיו המתודולוגי של הק"ו העממי אין דרך לנסח אותו כממנף מבלי ליצור מינוף מכוון (=ברייתת 'ג מידות, סוגיית גיטין, מכילתא, חלק מן הק"ו הממנפים ללא 'דיו'). מאידך, כל הק"ו בסוגיות ק"ו - 'דיו' הינם ממנפים ומוסווים (למעט ק"ו א בב"ק) בשל היותם **מורכבים**. זאת ועוד, הבבלי בסוגיית בבא-בתרא בחר במכוון בק"ו **המורכב** לתיאור המחלוקת התנאית משום שביקש להציג מצג של **מינוף** כדי להעמיד מולו את דעת רבי זכריה (=דיו'), המשוה את הדין בין הבן לבין הבת בנכסי האם.

ק"ו 'איכותי'/'כמותי'

כאשר ההיסק מן הק"ו מנוסח באופן לא קונקרטי (=איכותי) יש להניח אחת משתיים:

- (1) הק"ו נוסח כך בשל היותו 'ניצוחי', מגמתו אינה קביעת ההלכה אלא קביעת המגמה ההלכתית בלבד. זהו כלי 'ניצוחי' בידי יוצרו כדי לגבור על ה'יצד שכנגד'.
- (2) יוצר הק"ו מתכוין 'ליצור תוכן' קונקרטי לתוך ההיסק האיכותי, לאחר שתוצאתו תתקבל על ידי 'הצד שכנגד'. בכל המחלוקות שבסוגיות ק"ו - 'דיו' התנאיות המחלוקות הינן הלכתיות קונקרטיות ועל כן הנחתי כאפשרות השניה לעיל. גם אם היוצר של הק"ו לא התכוין מלכתחילה להפוך את תוצאת ההיסק האיכותי לקונקרטית (כאפשרות ראשונה לעיל), ה'דיו' לא איפשר ליוצר הק"ו ליהנות 'מפרי יצירתו' ולו 'לרגע'. על יסוד רעיון זה, תוך הסתמכות על פרשן (וויס) ובהיצמדות לטקסט באופן הדוק פירשתי כך את נסיונו של רבי טרפון בק"ו ב בב"ק.

הוצאת הקונקרטיזציה של ההיסק אל מחוץ למבנה של הק"ו

מק"ו א בב"ק נראה כי רבי טרפון **השתכנע** שה'דיו' פועל כמגביל 'מינוף' גם כאשר יש 'אינדיקציה למינוף'. האופציה העקרונית לטפל בגורם המפריע למינוף (=האינדיקציה למינוף) ירדה מן הפרק. הפתרון המוצע של רבי טרפון הינו: ביטול האפשרות להשתמש בכלל 'דיו' על ידי חזרה לק"ו 'מסדר שני', באופן דומה (=אף אני") לדרך שחכמים ניסו בנידה, עם שינוי הכרחי שיש בו 'הפקת לקחים': ביצוע כל התהליך בשני שלבים. שלב א: איכותי כולו, ק"ו ב בב"ק קובע **מגמות** קולא/חומרא בלבד.

אכן, ק"ו ב מטבעו משהו, ואין בתוצאת ההיסק אלא מה שכתוב בה: "אינו דין **שנחמיר** בקרין, ותו-לא. אבל, וזהו החידוש המתודולוגי בהתפתחות הק"ו המורכב אותו הציע רבי טרפון: שלב ב יתבצע מחוץ לק"ו. שלב א, שהוא ק"ו איכותי יכול לשמש ככלי 'ניצוחי' בלבד, לקביעת

פרק ט – סיכום לכל העבודה

מגמות, ועל כך אין עוררין. אם מבקשים לבצע קונקרטיזציה של התוצאה האיכותית שנוצר בק"ו, יש לעשות שימוש באינדיקציה כל שהיא (=תובנת משונה'), המולבשת על ההיסק האיכותי של הק"ו. שלב מתודולוגי זה ש'הוצא' מחוץ לק"ו, אפשר שאינו כפוף למנגנון הק"ו ולמנגנון ה'דיו', שהרי הוא אינו חלק מן הק"ו.

בהצעה זו יש מעין 'הערמה' מתודולוגית, הפרדה בין שתי מטרות לק"ו המורכב, בשל 'מגבלותיו'. מטרה אחת - יכולתו של הק"ו לשמש כמידת דרש 'ניצוחית' ומסייעת לקביעת מגמות איכותיות וכלליות, תיושם כרגיל. מטרה שנייה - קביעת הלכה קונקרטית שנגזרת מן המגמות שבתוצאת הק"ו, תיושם מחוץ לטווח פעולתו של הק"ו, ולא תהיה מושפעת מן המגבלות של תורת הק"ו וה'דיו'.

ג. מסקנות כלליות

(1) : דחייה/הגבלה של ה'דיו' על פי סוג המקורות

בסוגיות ק"ו - 'דיו' ה'דיו' דוחה את הק"ו בסוגית נידה אולם מגביל את הק"ו בשאר הסוגיות. בק"ו הממנפים שבהם לא נאמר 'דיו' במפורש אין אנו 'מוצאים' מקרים של הגבלה אלא מקרים של דחייה בלבד. לרוב, ה'דיו' היה דוחה את הק"ו אילו נאמר, או שאי אפשר היה לאומרו בכלל עקב קיומה של 'אינדיקציה למינוף'. אפשר לראות בתוצאה זו חיזוק לסעיף ב בתיזה שלפיה היתה התמודדות של התנאים עם הכלל בסוגיות ק"ו - 'דיו'. ההתמודדות של היוצרים בסוגיות ק"ו - 'דיו' נועדה לבטל את האפשרות לומר 'דיו' מלכתחילה, ותוצאת ההגבלה יכולה להיתפס כפשרה בין שני הצדדים. אופי הנסיונות בק"ו הממנפים ללא 'דיו' שונה. מצד אחד נוצרו ק"ו ממנפים שאין לומר עליהם 'דיו' עקב קיומה של 'אינדיקציה למינוף' ולכן לא יכולה להיות שם הגבלה של התוצאה. מצד שני, המאפיין של שאר הק"ו היא העובדה שאמירת 'דיו' עליהם כמוה כפירכא ולכן גם שם לא תיתכן תוצאת הגבלה ל'דיו'.

(2) : ה'דיו' מצטייר כ'מנצח' את הק"ו הממנף

סוגיות ק"ו - 'דיו' מסתיימות כולם בדברי יוצר ה'דיו' ולאחר מכן שתיקה שמשמעותה מן ההיבט הניצוחי הינה שאין לצד השני יותר מה לומר. סוגיות הק"ו הממנפים למעט מקור (ה) מסתיימות בדברי יוצר הק"ו. הוכחתי בגוף העבודה בפרק ח כי אין לתלות בעובדה זו את 'ניצחון' הק"ו על ה'דיו' שהרי ה'דיו' אילו נאמר בסוגיות אלו הוא היה מיותר (עקב אינדיקציה) או דוחה את הק"ו. אי אפשר להסביר אי אמירת 'דיו' עקב קיומה של 'אינדיקציה' כניצחון של הק"ו, שהרי הכל מסכימים שאין ל'דיו' כוח במקרים אלו. מאידך, דחיית הק"ו על ידי ה'דיו' ודאי שמעידה על כוחו לעומת הק"ו. היוצא מכך: ה'דיו' ניצח באותם מקורות שעמדו מולו כדי לצמצם מכוחו ו'ויתר' באותם מקורות שבהם כולם מסכימים שאין לו יכולת 'להשפיע'.

(3) : נקודות ציון מתודולוגיות

יש במקורות ק"ו - 'דיו' שתי נקודות ציון חשובות, האחת ברורה ומקרינה, השניה לא 'מוארת' דייה. בסוגיית התוספתא מציגה פורמאליזציה 'קיצונית' של התגבשות ה'דיו'. ה'דיו' חל על הלכות לא מקראיות, ב'חדא מחתא', על ידי יוצר אחד ותוך הכנסת הלכות קדומות למבנה של הק"ו. בסוגיית זבחים, משמש הק"ו הממנף מקור הלכתי מנמק לדעת רבי יוסי על אף שהוא ממנף ולא נאמר עליו 'דיו'. ההצלחה מיוחסת לרבי מאיר שיצר את הק"ו ועשה שימוש במלמד ולמד 'תהליכיים'.

(4) : המינוף

יותר קל למנף ק"ו בלא אינדיקציה במבנה של ק"ו מורכב דרך 'הסוואת' המינוף. בק"ו עממי המינוף אפשרי רק באמצעות 'אינדיקציה' מקובלת למינוף בעיקר כאשר מקורה מן התורה.

(5) : 'היפוכיות'

טכניקת 'ההיפוכיות' כנגד 'דיו' כבר לא נדרשה כאשר התברר כי ה'דיו' יעיל גם כ'דיו אריש דינאי'.

(6): 'הפירוט התוכני'

'הפירוט התוכני' הכרחי בכל 'דיו' הן בק"ו והן ב'מה מצינו'. מתודולוגית, ה'דיו' יכול לפעול בכל כך הרבה אופנים שרק 'הפירוט התוכני' הנלווה תמיד אל הכלל יכול להראות בבירור באיזה אופן הוא פועל. 'תובנת הדיו הקדומה' קדמה ל'פירוט התוכני' וזה קדם לניסוח 'דיו' הפורמלי.

(7): חקירת האמוראים בב"ק

בסיכום הדיון בכל המקורות התנאיים בעבודה זו מתקבלת התוצאה הבאה:

(א): בסוגיות ק"ו ו'דיו', ה'דיו' **מגביל** את תוצאת ההיסק בק"ו למעט בסוגיית נידה שם ראינו גם אפשרות לדחיית (פירכת) הק"ו.

(ב): בשלשה מקורות מתוך ששת המקורות בק"ו הממנפים, ה'דיו' אילו היה נאמר הוא היה **דוחה** את הק"ו.

(ג): בשלשת המקורות הנותרים שבק"ו הממנפים ללא 'דיו', **אי אפשר** מלכתחילה לומר 'דיו' בשל קיומה של אינדיקציה תקפה ומקובלת למינוף בק"ו עממי.

האם ניתן מתוצאה זו להשליך על 'הבדיקה הסטטיסטית' שעשו האמוראים בסוגיית ב"ק לגבי הק"ו הממנפים? בגמרא שם שאל רב פפא את אביי כך: "והא האי תנא דלא דריש דיו ואף על גב דלא מפריך קל וחומר!", ופעם שניה שאל רב אחא מדפתי את רבינא את אותה השאלה לגבי מקור אחר. אביי היה 'המשיבי' בשני המקומות. במקום אחד ('קרי בזב') אמר אביי שאין מקום כלל ל'דיו', ובמקום שני ('מפץ במת') הוא הגיה את המקור התנאי באופן שלא יקשה 'דיו'. ההנחה הינה שרב פפא ורב אחא בדקו את כל 'המקורות הממנפים' והם איתרו רק שני מקורות 'בעייתיים' בלבד שאף הם התבררו לבסוף כלא 'בעייתיים' ומכאן חיזוק לדעת הסתמא ש'דיו' מדאוריתא'. מה לגבי המקורות הממנפים שברשימת פינקלשטיין, האם מהם ניתן להסיק שהבדיקה האמוראית לא היתה שלימה? התשובה לשאלה זו, תלויה בפרשנות לשאלה 'האמוראית'. אם נוסח השאלה המקורי האמוראי היה כדעת הלבני: "והא האי תנא דלא דריש דיו?" אזי יש לומר כי רשימת הבבלי **אינה שלימה**, שהרי הבבלי היה צריך להציג גם את שלשת המקורות הממנפים שבהם לא נאמר 'דיו' (לעיל סעיף ב). ברם, אם נוסח השאלה הוא כפי שלפנינו: "... ואף על גב דלא מפריך קל וחומר" (שהוא מדברי הסתמא לפי הלבני), אזי יש לומר שרשימת הבבלי **שלימה**. אין מקום להציג את שלשת המקורות של הק"ו הממנפים הללו משום שלו נאמר עליהם 'דיו' הם היו מופרכים.

התוצאה היוצאת מחקירה זו, שלפיה, לא היתה התנגדות תנאית קטגורית ל'דיו' אלא נסיונות בלבד לצמצם מכוחו במקרים מסוימים (=סוגיות ק"ו - 'דיו'), משליכה על דברי פינקלשטיין ועל דברי הלבני. גם אם נניח כי שאלת האמוראים המקורית (בסוגיית ב"ק) היתה על פי פרשנותו של הלבני, ורשימת הבבלי אינה שלימה כיוצא מן הפרשנות לדברי פינקלשטיין, אין בכך כדי להוכיח כי היו תנאים שלא קיבלו 'דיו' בכלל. לכל היותר ניתן לומר שתנאים אלו (כפי שעולה מניסוח הבבלי), לא **דרשו** 'דיו' באותם מקרים, ולא יותר, שהרי ה'דיו' פורץ את הק"ו במקרים אלו.

פרק ט – סיכום לכל העבודה

ד. 'טכניקות מדרשיות' ליצירת ק"ו ממנף שאין לומר עליו 'דיו': מיון על פי הסוגיות ופרשנות בהתבסס על סעיפי הסכום בכל פרק להלן תמצית 'הטכניקות' הנ"ל. התיאור תמציתי ביותר ומתבסס על המשמעות של המונחים והתובנות כפי שסוכמו בסעיף הקודם. סוגיית זבחים מוצגת אף היא להלן לצורכי השוואה בלבד בין מידת 'מה מצינו' למידת הק"ו. לתובנות הסיכומיות שבה אין לקרא טכניקות מדרשיות.

סוגיית נידה

- (1) שני סוגים של ק"ו מורכב לתיאור אותה מחלוקת: ק"ו מורכב דו-מימדי, וק"ו מורכב חד-מימדי.
- (2) ניסיונות מגוונים לניסוח מקובל של 'הכללה' המתארת 'קביעה נורמטיבית מורכבת'.
- (3) עיבוד לוגי של קביעות מורכבות מפורשות, כדי ליצור ק"ו 'מסדר שני'.
- (4) תיאור הק"ו כדו-מימדי (בחלק מן המקורות) כדי להוסיף תוקף להכללה.
- (5) 'היפוכיות'.
- (6) יצירה וניסוח שני מימדים לק"ו על יסוד פרשנות להלכה המקראית, (=שופי/קושי).

סוגיית ב"ק

- (1) ק"ו מ'סדר ראשון' עם אינדיקציה למינוף.
- (2) 'היפוכיות' משולבת בק"ו מ'סדר שני' להשגת מטרה איכותית בלבד, ובשילוב עם אינדיקציה חיצונית למינוף.

סוגיית גיטין

- (1) הלכה קיימת 'מולבשת' בתוך ק"ו ו'דיו' חדשים.
- (2) הק"ו וה'דיו' נוצרים ב'חדא מחתא' על ידי יוצר אחד.
- (3) מטרת המבנה ק"ו ו'דיו' הוא להשלים הלכה חסירה לדין העיקרי שנלמד בק"ו.

סוגיית זבחים

- (1) 'קביעה נורמטיבית' שמתארת 'תהליך'.
- (2) שני סוגי 'קביעות' באותו ק"ו: האחת קונקרטיית מפורשת והשניה מתארת 'תהליך'.
- (3) התוצאה הסופית של הק"ו מתרחשת מחוץ למבנה של פעולת הדין באמצעות מידה אחרת 'מה מצינו'.

סוגיית בבא-בתרא

- (1) יצירת שתי הנחות (הלכות) מהלכה מקראית אחת.
- (2) הוספת מימד שני 'פרשני' לכל הנחה שיש בה מימד 'מקראי' אחד בלבד.
- (3) מונחים לוגיים במקום 'קביעות' מפורשות.

ברייתת י"ג מידות

פרק ט – סיכום לכל העבודה

- (1) מינוף מלאכותי (14 יום) בק"ו עממי.
- (2) הדגמת הק"ו וה'דיו' על ידי 'התורה' עצמה.
- (3) ל'דיו' יש יסוד הוראתי 'מן המקרא' להגדרת ק"ו 'חוקי'.

מכילתא

- (1) מינוף מלאכותי כדי להגיע לתוצאה קונקרטיית.

זבחין נאכלין ('מה מצינו')

- (1) במידת 'מה מצינו' ה'דיו' רק פורך ואינו מגביל.
- (2) במידת 'מה מצינו' ה'דיו' חושף רק מינוף והוא אינו מצביע על סתירות לוגיות.
- (3) במידת 'מה מצינו' לא אפשרי פתרון לבעיית 'מלמד מורכב'.
- (4) ב'מה מצינו' אין מקום ל'היפוכיות'.
- (5) המינוף המלאכותי ב'מה מצינו' גורם לדחיית הדין.
- (6) יש חובה ב'פירוט תוכני' גם ב'מה מצינו'.

פרשנות

על יסוד הפירוט של הטכניקות המדרשיות שננקטו בכל סוגיא אנו רואים כי לפנינו נסיונות שונים ליצירת ק"ו ממנף (שאין או שיש לומר עליו 'דיו'). השונות בתיאור הנסיונות נובעת מתוך הדין בסוגיות התנאיות של ק"ו ו'דיו'. מה שאיפשר לתנאים לעשות נסיונות שונים בהכרעת ה'דיו' הוא ההתפתחות בק"ו המורכב ולפנינו תמונת מצב 'מהופכת'. דרך ובאמצעות הפירכה/הדחייה/ההגבלה של הק"ו הממנף על ידי 'דיו' אנו למדים על ההתפתחות בק"ו המורכב שאיפשרה לדעת יוצר הק"ו את המינוף. בנגוד למנגנון הפשוט של הק"ו העממי, 'המנגנון הלוגי' של הק"ו המורכב פתח בפני יוצר הק"ו מגוון אפשרויות מתודולוגיות שנחסמו על ידי 'דיו' במרבית המקרים. ה'דיו' תחת 'המטריה' של ביטול המינוף, הפך למגדיר ה'יתקינות' של הק"ו.

ה. דיון ברשימת הדרישות לק"ו תקין בשל 'דיו'

תמצית התוצאות העולות מן הסכום של כל פרק בעניין התקינות הנדרשת מק"ו מורכב, מעלה, כי ניתן לנסחן ב'לשון עבודה' זו בקצרה :

מבנה הק"ו המורכב ותפקיד חלקיו:

- (1): 'הקביעה הנורמטיבית' צריכה להיות מנוסחת כך שלא יוצרו שלש קביעות שונות בק"ו אחד. ניסוח זה מביא למינוף בהכרח.
- (2): הנחה (2) בק"ו המורכב הינה חלק מן 'הנדון', אין להתעלם מכך בניסוח הק"ו המורכב.
- (3): בשל 'ההיפוכיות' יש לוודא כי **שתי 'הפאות'** תצגנה ק"ו משווה.
- (4): ההגדרות של 'הקביעה' המורכבת במקום א צריכות להיות זהות ל'קביעה' במקום ב.

תוצאת ההיסק

- (1): אין לבצע קונקרטיזציה לתוצאת ההיסק האיכותית של הק"ו בשום דרך. תוצאת ההיסק בק"ו כפי שהוא מנוסחת בק"ו הינה **סופית**.

פרשנות לתוצאות

הדרישות לק"ו תקין הנוגעות למבנה הק"ו ולתפקיד חלקיו נועדו כך נראה, לצמצם את האפשרויות המגוונות שנפתחו עם **ההתפתחות** של הק"ו המורכב. המכנה המשותף לכל הדרישות הנ"ל הינו החשש מפני רכיב **המינוף**. עמידה בדרישות עקרוניות אלו לא תיצור ק"ו ממנוף. המשמעות האפשרית היוצאת מרשימת הדרישות :

- (1): רשימת הדרישות הנ"ל שהועתקה (בתמצות כמובן) כמעט באופן טכני מסיכומי הדיונים בכל הסוגיות, מצביעה בבירור על הרכיבים שבהם עשו יוצרי הק"ו מאמץ כדי לנסות ולגבור על 'דיו'.

- (2): כל הדרישות מבטאות את היכולות שנובעות מן ההתפתחות בק"ו המורכב בהשוואה לעממי. כמעט כל המונחים שנמצאים ברשימת הדרישות לתקינות במבנה הק"ו: קביעה, הנחה (2), 'היפוכיות', מקום א ומקום ב, הם דרישות ששייכות רק במבנה הק"ו המורכב.

- (3): אפשר שהמספר הנמוך של הדרישות לתקינות הק"ו בהשוואה לתיאורם המקביל ב'ספרות הכללים' נובע משימוש בטרמינולוגיה אחידה שמבטאת רעיונות מורכבים במונחים בודדים כמו: 'תובנת דיו' או 'מינוף' שהוא השושבין העיקרי בתיאור ה'דיו'.

- (4): כל הדרישות לתקינות אמורות ליצור בסופו של דבר ק"ו בעל מבנה אסטתי, ניסוחים בהירים ומבנה לוגי ברור, אולם זו רק תוצאה משנית. עיקר דרישתו של ה'דיו' נמצאת בתחום **ההיסק ההלכתי** של הק"ו. המחלוקות התחילו והסתיימו בו בלבד וכל השאר הן נגזרות משניות.

- (5): ה'דיו' נתן מענה חד משמעי לניסיונות ליצור מינוף חיצוני בשילוב תוצאת הק"ו במידות דרש אחרות. ההיתר שניתן לכל אחד לדרוש בק"ו נשאר בתחום הק"ו בלבד עקב כוחו של ה'דיו'.

- (6): 'דיו' פועל כמידת **דרש דרשנית** לכל דבר ועניין, ו'מצודתו' פרושה בתחומי: הפילולוגיה, המתודולוגיה, והלוגיקה.

ו. גישת יוצרי הק"ו ביחסם ל'דיו'

בהתבסס על מיון התוצאות מסעיפי הסכום בכל הסוגיות נראה כי לא נמצא תנא שמתנגד ל'דיו' באופן קטגורי. הנסיונות המפורשים להתנגדות ל'דיו' והנסיונות ליצירת ק"ו ממנפים בלא חשש מ'דיו' אינם עשויים מקשה אחת. אף על פי שניתן לתאר על ציר הזמן את השונות בהתמודדות מול ה'דיו' קשה לתאר תוצאה זו כהתפתחות ב'דיו' בשל מסי המקורות הקטן. עם זאת, ניתן למיין את הגישות המתודולוגיות ל'דיו' לשלש גישות שונות. השונות בגישות הינה שונות **מתודולוגית**, לא בין אישית, ולא בית מדרשית.

גישה א: מינוף מוסווה באמצעות ניסוח של הק"ו

זוהי גישה מתודולוגית שלפיה ניתן להתגבר על ה'דיו' המגביל או הפורך בדרכי ניסוח של הק"ו המורכב.

מן המקורות עולה כי 'המתנגדים' ליכולותיו המגבילות של ה'דיו' הציעו כמעט כל נסיון אפשרי בתחום הניסוח ונסיונותיהם כללו: ניסוח שונה למימדים, 'לקביעות' ו'להכללות'. הם טיפלו ב'מנגנון הלוגי' של הק"ו המורכב ובמבנהו. הם הציעו ניסוחים של ק"ו איכותיים ו'קביעה נורמטיבית' שמתארת תהליך. הניסוחים נעו מסימבוליקה קיצונית (=משנת נדה) ועד לניסוחים מורכבים ביותר שמסתירים מינוף (מקור ו במקורות הממנפים).

מניתוח הנסיונות **בגישה זו** ניתן לעמוד על עמדות היוצרים של הק"ו כדלקמן:

(א) הניסוח של 'דיו' הוא המשגה של 'תובנת דיו' קדומה שנובעת מן הק"ו העממי, אולם מבנהו של הק"ו המורכב מאפשר יצירת ק"ו 'ממנפים' שספק אם 'דיו' יכול או צריך להגבילם או לדחותם.

(ב) התאימות בין מבנה ולוגיקת הק"ו המורכב לעממי צריכה לבא לידי ביטוי **רק** במה שידוע זה מכבר מן הק"ו העממי, דהיינו: בסברת 'ההכללה' ו'תובנת דיו'. בתחומים חדשים שנוצרו עקב מבנהו של הק"ו המורכב יש להתנסח בדרכי ניסוח אלגנטיות, בסימבוליקה, ב'יתבנית קבועה' ותחת 'מנגנון לוגי' מקובל.

(ג) סברת 'ההכללה' בק"ו המורכב מוסקת מ (1) ו (2) בלבד ואלו הם התפקידים **היחידים** של ההקדמות בק"ו המורכב.

גישה ב: טיפול ברכיב המינוף

זוהי גישה מתודולוגית שלפיה ניתן להתגבר על ה'דיו' המגביל או הפורך בדרך של טיפול ברכיב המינוף בק"ו, זה שמאלץ את 'דיו' לפעול נגדו.

מן הדיון במקורות עולה כי 'המתנגדים' ליכולותיו המגבילות של 'דיו' הציעו שתי הצעות משלימות זו את זו, האחת: אינדיקציה מקובלת למינוף אפילו בתוך מבנה הק"ו המורכב. השנייה: הוצאת הקונקרטיזציה של המינוף במקרים מסוימים אל מחוץ ליממלכתו של הק"ו העממי או המורכב.

מניתוח הנסיונות בגישה זו ניתן לעמוד בעקיפין על עמדות היוצרים של הק"ו כדלקמן:

(א) הניסוח של 'דיו' הוא המשגה של 'תובנת דיו' קדומה שנובעת מן הק"ו העממי. הק"ו המורכב כמו העממי צריך להיות מנוסח **מלכתחילה** באופן משווה, אלא אם כן קיימת בו אינדיקציה למינוף כדוגמה זו המקראית. בעיית המינוף הינה בעייה טכנית ביסודה.

פרק ט – סיכום לכל העבודה

- (ב) ק"י שאין בו אינדיקציה למינוף והוא מנוסח כק"י איכותי משווה יוכל למלא תפקיד של ק"י ניצוחי או של ק"י שהתוצאה בו איכותית בלבד.
- (ג) גם ק"י עממי יוכל למנף אם תהיה בו אינדיקציה מקובלת למינוף (ראה חלק מן הק"י הממנפים בפרק ח).
- (ד) ה'דיו' פועל רק בתוך הק"י ולא מחוץ למבנהו. ההיסק שאותו הוא יכול להגביל הוא רק (4) בק"י המורכב.

גישה ג: המינוף המלאכותי

- זוהי גישה מתודולוגית שלפיה ה'דיו' הינו תת-מידה המגבילה את גבולות הק"י מצד אחד אך מאפשרת יצירת הלכות חדשות בשילוב ק"י ו'דיו' מלכתחילה על ידי יוצר אחד מצד שני. מניתוח הנסיונות בגישה זו ניתן לעמוד בעקיפין על עמדות היוצרים של הק"י כדלקמן:
- (א) המינוף המזמין את 'דיו' בק"י אלו, נוצר על ידי יוצר הק"י והוא לרוב מלאכותי. פעמים שאין למינוף ולהגבלתו הגיון הכרחי והוא נתפס כסיבה להפעלת 'דיו'.
- (ב) הק"י וה'דיו' הם יחידה מתודולוגית אחת, בלתי ניתנת להפרדה (מעין הצגתה ב'סכוליון'). גם הלכות קדומות יכולות להשתלב במבנה של ק"י ו'דיו' אם הם ממלאות את המשבצת המתאימה במבנה. המבנה של ק"י ו'דיו' נכון גם בהלכות שאינם מדאורייתא.
- (ג) הק"י הוא מידת דרש **שמשווה** הלכות בלבד, ה'קולא' וה'חומרא' הם רק **הסיבה** ליצירת ההיסק המשווה אבל אף פעם לא **תוצאתו**.
- (ד) ה'דיו' מבחינת חשיבותו נמצא ברמה שבה עומד הק"י עצמו ואף התורה מתחשבת ביכולותיו, מה שבה לידי ביטוי בניסוחיה.

ז. יכולותיו של הכלל 'דיו'

ריכוז ומיון סעיף זה מתוך סעיפי הסכום שבכל סוגיה מעיד על נצחוננו של 'דיו' מול הגישות ליצור ק"ו ממנף בהסתמך על הק"ו המורכב. להלן תיאור תמציתי של הנ"ל. אלו הן יכולות **מדרשיות** שיוצרי הק"ו לא הצליחו לגבור עליהן על אף ניסיונותיהם :

- (1) ה'דיו' יכול גם לפרוך ק"ו מורכב.
- (2) ה'דיו' פועל גם על 'ריש דינא' ונגד תוצאת 'ההיפוכיות'.
- (3) ה'דיו' יכול להגביל מינוף.
- (4) ה'דיו' מבטל מינוף בדרך של הגבלה, גם אם קיימת אינדיקציה למינוף.
- (5) ה'דיו' פועל גם על תוצאת ק"ו 'איכותי', גם אם המינוף נוצר מחוץ למבנה הק"ו.
- (6) ה'דיו' מתנגד למינוף חיצוני שנגרם בעטיה של מידת דרש אחרת. ניצחון 'קטן' השיגו יוצרי הק"ו הממנף: אין לומר 'דיו' על תוצאת ק"ו 'ממנפת' שנוצרה בעקבות למד ומלמד 'תהליכיים'. זוהי אמנם תוצאה המהווה רק חלק מן המהלך הכללי של רבי מאיר בסוגיית זבחים, אולם היא מהווה נימוק לדעת רבי יוסה עצמו יוצר ה'דיו' בסוגיא זו. רבי יוסה מקבל את הק"ו של רבי מאיר כמות שהוא, למרות המינוף המוסווה בניסוחו.

ח. רכיבי הניסוח ב'דיו'

ברוב מופעי ה'דיו' התנאיים נעשה שימוש באותו ניסוח קפדני של הכלל: 'דיו לבא מן הדין להיות כנדון'. ההבדלים בצורת היישום הוסקו לרוב מן 'הפירוט התוכני' הנלווה לכלל, וכן מניתוח הסוגיות. כל צורות היישום של הכלל, פעלו תחת המטריה המשפטית הכללית שלו, דהיינו: שוויוניות בתוצאת ההיסק.

בשל הדרישה הקמאית הזו לשוויוניות (=תובנת דיו קדומה!), ראינו כי צורת היישום הקונקרטי של הכלל שונה ממקור למקור. יוצרי ה'דיו' השתמשו בתובנה הכללית הטבועה בו כדי להשיג מטרות מתודולוגיות שונות שתוארו בסעיף הקודם. מתברר כי **לאחר** שהניסוח הקפדני התקבל על התנאים, אפשר לראות בצורות היישום השונות של הכלל נגזרת מרכיבו הלשוניים. הוא הפך **לכלל 'על' קנוני**, בהקשר לק"ו המורכב, שנעשה בו שימוש כפול: מחד גיסא הוא שימש כלי **מדרשי** (=תת-מידה) שבלמה התפתחות מוגזמת בק"ו המורכב, במיוחד זו שגרמה למינוף. זוהי צורת היישום העיקרית שלשמה נועד הכלל. מאידך גיסא, היו תנאים שאפשרו התפתחות במתודולוגיית הק"ו המורכב, שלא רק שלא סתרו את הכלל, אלא אדרבא התאפשרו ולא סתרו את רכיבי הלשון הקפדניים שלו.

להלן תמצית ההתפתחויות בק"ו שנבלמו עקב ה'דיו' **בזיקתם לרכיבי הלשון** של הכלל: **'דיו לבא מן הדין להיות כנדון'**

כל צורות היישום של 'דיו' בסעיף זה, נותנים משקל שווה לכל רכיבי הלשון של הכלל:

- (א): רכיבי הק"ו שמשפיעים על יחסי הקולא/חומרא צריכים להיות שווים באופיים הלוגי.
- (ב): ה'דיו' נגד עודף פורמליזציה וסימבוליקה המסתירים 'מינוף'.
- (ג): ה'דיו' דורש קונסיסטנטיות מתודולוגית בפעולת הדין על כל חלקיה.
- (ד): ה'דיו' דורש שחלקי הק"ו בלבד ישמשו כמקורות לתוצאת הדין ולא רכיבי דרש אחרים.
- (ה): מקורות 'הבא מן הדין' צריכים להיות המקורות של 'הנדון'. זוהי צורת יישום המתנגדת למינוף רטרואקטיבי באמצעות 'למד מן הלמד'.

דגש על המלה 'דיו'

- (א): ה'דיו' תוקף את ההיסק אם הוא ממנף. זו צורת היישום הנפוצה ביותר שתוקפת את הק"ו מיסדר שני. צורת יישום זו בעיקר מגבילה את הק"ו ואינה פורכת אותו.
- (ב): ה'דיו' תוקף את רעיון 'האינדיקציה למינוף'. אין דרך למנף את הק"ו עם או בלי 'אינדיקציה למינוף'.

דגש על 'הנדון'

ה'דיו' פועל על שתי 'הפאזות' כאשר מתאפשרת 'היפוכיות'. 'הנדון' כולל את (2) ואת (3) בלי שום קשר למיקומן בק"ו. באחת מן הפאזות הגבול נלקח מ-(2) ולא מ-(3), וזהו 'דיו אריש דינא'. זוהי צורת היישום שמחייבת את המונח 'הנדון' דווקא ואינה יכולה לעשות שימוש במונח 'מלמד' כתחליף.

דגש על 'הבא מן הדין'

ה'דיו' נגד קונקרטיזציה המתהווה מחוץ לפעולת הדין. הוא תוקף את ה'הערמה' המשפטית של חלוקת פעולת הדין לשני חלקים. ההיסק הסופי אינו יכול להתרחש מחוץ לפעולת הדין אם יש בכך כדי להביא בסופו של דבר לידי מינוף של התוצאה. הדגש הוא על **'הבא מן הדין'**. 'דיו' לבא מן הדין, להיות כנדון. **ה'בא** מן הדין' כולל את כל תהליך ההיסק, ולא חשוב היכן הוא מתרחש. 'הבא מן הדין' מתאר **תהליך** ולא רק מינוח סטטי כמו ה'למד'.